

роботодавцями, населенням інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо необхідності ведення соціально відповідального бізнесу, негативних наслідків роботи в "тіні", неприпустимості працевлаштування найманих працівників із заробітною платою, меншою від мінімального розміру, про відповідальність за подання в центр зайнятості недостовірних відомостей.

З метою поліпшення поінформованості служби зайнятості про вільні робочі місця, вакантні посади та посилення мотивації до легальної продуктивної зайнятості торік було проведено 136 семінарів з керівниками підприємств, установ та організацій, в яких взяли участь 995 представників роботодавців. Це посприяло тому, що до бази даних місцевих центрів зайнятості надійшло додатково 963 вакансії. У січні – травні цього року завдяки проведенню 99 семінарів з роботодавцями вдалося отримати 750 додаткових вакансій.

Вже стали традиційними і семінари з керівниками тих підприємств, які функціонують на територіях сільських

рад. Впродовж 2011 р. відбулося 70 таких виїзних заходів з питань формування соціально-відповідального бізнесу за участю 498 роботодавців. Після їх проведення до базових центрів зайнятості надійшло додатково 457 вакансій. З початку цього року 20 таких семінарів посприяли в отриманні 196 додаткових вакансій.

Звичайно, лише просвітництвом "тінь" не подолати. І не дивно, що частина роботодавців, користуючись тим, що рівень безробіття в області залишається високим, проводжує наживатися за рахунок виведення частини працівників за межі оподаткованого простору. З цим не можна миритися! Легалізація "тіньового" сектору може стати важливим засобом подолання кризових явищ та пов'язаних з ними негараздів. Детінізація економіки потребує, насамперед, вдосконалення чинного законодавства та скоординованих зусиль органів влади і контролюючих структур.

Стаття надійшла 18.06.2012 р.

В.І. Якобінчук,

директор Київського обласного центру зайнятості, м. Київ

Професійна орієнтація в Київській обласній службі зайнятості: досвід та перспективи

В сучасних економічних умовах без виваженого підходу у виборі професії, тобто без професійної орієнтації, просто не обйтися. Зрозуміло, що основним контингентом служби зайнятості є дорослі тимчасово незайняті громадяни, яким пропонують всі види послуг з професійної орієнтації: професійна інформація, професійна консультація, професійний відбір та професійна адаптація.

Останні вісім років організація професійної орієнтації населення в Київській обласній службі зайнятості є одним з пріоритетних напрямів діяльності.

Організовується вона на двох рівнях: регіональному та базовому. Регіональний рівень – це координація профорієнтаційної діяльності, методичний супровід і контроль, розробка програм і планів заходів обласного значення. На базовому рівні роботу організовують профільні фахівці: профінформатори та профконсультанти. Відповідно до Єдиної технології надання соціальних послуг населенню професійна орієнтація в кожному базовому центрі зайнятості розпочинається з професійної інформації, проходить етап професійного консультування і професійного відбору та завершується професійною адаптацією. Всі ці компоненти тісно пов'язані між собою, часто між ними важко встановити чіткі межі, але ігнорування хоча б одного з них може призвести до помилкового вибору професії чи сфери діяльності.

На кожному етапі працює формула оптимального вибору професії "хочу, можу, треба" і застосовуються

певні методи профорієнтації: інформаційно-довідкові, діагностичні, методи морально-емоційної підтримки та активізації професійного самовизначення особистості. Специфіка їх така, що на кожному етапі вони можуть використовуватися як комплексно, так і з перевагою одного з них. Наприклад, на етапі професійного інформування перевага надається саме інформаційно-довідковим методам, тим більше, що у профінформаторів є необхідний для цього інструментарій: професіограми, професіокарти і психограми затребуваних на ринку праці професій, відеофільми і довідкова література. На сьогодні в банку даних кожного з 28 базових центрів зайнятості Київської області є описи 214 професій. Крім цього фахівці базових центрів зайнятості самостійно створюють паспорти ринкоутворюючих підприємств, сільських і селищних рад, а також місцевих навчальних закладів.

Завдяки доступності змісту інформаційних матеріалів, їхньої актуальності клієнти центрів зайнятості можуть самостійно ознайомитися із ситуацією, що склалася на локальному, регіональному і, навіть, державному ринках праці, змістом найбільш затребуваних професій, шляхами і можливостями професійного навчання, в тому числі і за сприяння служби зайнятості, перспективами започаткування власної справи тощо.

За великим рахунком, профінформатор – це фахівець, який першим допомагає безробітному проаналізувати наявну ситуацію і оцінити перспективи у відновленні професійного життя. Щорічно професійні послуги

в обласній службі зайнятості отримують понад 15 тис. незайнятих громадян. Такі послуги у структурі профорієнтаційної роботи становлять 60%, що свідчить про необхідність постійної актуалізації інформаційного наповнення відповідних секторів центрів зайнятості.

Професійна консультація і кваліфікована допомога профконсультанта просто необхідні певним категоріям пошукачів роботи: молоді, особам без професії, людям з інвалідністю, тим, хто з різних причин втратив кваліфікацію, і працевлаштування яких неможливе без зміни професії.

У професійному консультуванні, на відміну від профінформації, переважає індивідуальна робота. На цьому етапі у процесі спільної роботи з профконсультантом безробітний пізнає власні можливості, в тому числі і за допомогою методів психодіагностики. Результат співпраці пошукача роботи з профконсультантом – професійний план, який максимально враховує потреби ринку праці.

Серед найбільш поширених причин звернень клієнтів до профконсультантів базових центрів зайнятості слід виділити: відсутність професійного плану (проблеми професійного самовизначення), помилковий вибір професії і наявні у зв'язку з цим проблеми професійної адаптації, професійна переорієнтація як наслідок незадоволеності професією, втрата кваліфікації і відсутність можливості працевлаштуватися за фахом, наявність обмежень у виборі або зміні професії (найчастіше пов'язані зі станом здоров'я) тощо. Наприклад, протягом 2011 р. профконсультантіні послуги отримали понад 33 тис. незайнятих осіб, з них – більше третини звернулися до профконсультантів з питань професійної переорієнтації.

Крім індивідуальної роботи, для прискорення працевлаштування незайнятих громадян фахівці з профорієнтації проводять групові та масові профорієнтаційні заходи. Їхня мета – підвищення мотивації до праці безробітних та їх психологічна підтримка. Проводяться також семінари, спрямовані на формування в пошукачів роботи навичок самопрезентації на ринку праці, а саме: вміння складати резюме, спілкуватися з роботодавцями як за допомогою телефонного зв'язку, так і віч-на-віч, заповнювати анкети та самостійно знаходити вакансії, навіть ті, що потенційно можуть з'явитися на ринку праці. Семінари обласної служби зайнятості мають сталий попит серед безробітних, тим більше, що кожний бажаючий може знайти для себе підходящу тематику – від семінарів загального інформаційного характеру і гендерних питань, масових ярмарків професій, вакансій і кар'єри, семінарів з техніки пошуку роботи до семінарів з азів започаткування власної справи.

Щорічно в області проходять понад три тисячі профорієнтаційних заходів різноманітної тематики. До участі в них залучаються майже 90% пошукачів роботи. І постійно фахівці з профорієнтації відслідковують результативність заходів, що дає можливість удосконалити методичне забезпечення, пристосувати заходи до конкретної потреби клієнтів і, звичайно, підвищити їхню результативність. У результаті цієї роботи в найкоротші строки працевлаштовуються 20% учасників семінарів, в тому числі й шляхом започаткування власної справи, 15% – приймають рішення про професійне навчання і майже 25% учасників

беруть участь у тимчасових оплачуваних громадських роботах.

Якщо говорити про обсяги надання профорієнтаційних послуг, то щорічно у Київській обласній службі зайнятості з кожних 100 осіб, що перебувають на обліку, 93 отримують профорієнтаційні послуги.

Крім професійної орієнтації тимчасово незайнятих громадян, Київською обласною службою зайнятості налагоджено продуктивну співпрацю з управліннями освіти і науки, а також органами виконавчої влади як на обласному, так і на базовому рівнях. Зокрема, при Київській обласній державній адміністрації створено діючу Раду з питань професійної орієнтації населення, до складу якої увійшли представники органів влади, обласної служби зайнятості, освіти і науки, спілок роботодавців, профспілок та громадських організацій. Такий підхід дозволяє визначити стратегічні завдання профорієнтації з урахуванням реальної ситуації на ринку праці.

Завдяки налагодженій співпраці значно покращилася якість профорієнтаційної роботи зі школарами. На користь цього свідчать такі факти:

- показники охоплення школярів профорієнтаційними послугами зросли більше як у півтора рази порівняно з 2009 роком;
- щорічно зменшується кількість зареєстрованих у службі зайнятості незайнятих випускників шкіл. Якщо у 2007 р. до обласної служби зайнятості звернулися 482 незайнятих випускника, у 2009 р. – 226 осіб, у 2010 р. – 182 особи, а в 2011 р. – 175 осіб.

В організації профорієнтаційної роботи зі школярами в більшості випадків використовуються ті ж самі методи роботи, що і з безробітними. Всі вони спрямовані на формування в майбутніх випускників шкіл мотивації до легальної праці і самореалізації у вибраній професії. За правильного використання ці методи дозволяють сформувати в учнів: установку на пізнавальну активність у процесі самовизначення; вміння аналізувати зміст різних професій і порівнювати їх з власними індивідуально-психологічними особливостями, інтересами, нахилами, здібностями і потребами ринку праці; готовність до здійснення вибору професії і професійної мобільності.

Обласною службою зайнятості для учнівської молоді організовуються тижні і місячники професійної орієнтації, ярмарки професій і кар'єри, тематичні акції, презентації професій, роботодавців і навчальних закладів, уроки реального трудового життя. Більшість зазначених заходів проводяться з використанням інтерактивних методик, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення.

При цьому в зоні підвищеної уваги – профорієнтація дітей-інвалідів, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Так для вихованців Броварського центру "Любисток", Мокрецького дитячого будинку, Ставищанського дитячого будинку "Світанок", Білоцерківської школи-інтернату "Материнка", Трипільської школи-інтернату, Фастівського дитячого будинку сімейного типу, Бучанської школи-інтернату і багатьох інших їнших щомісячно проводяться профорієнтаційні заходи.

Цікаві тематичні заходи під назвою "Крок у професійне майбутнє" проходять із залученням роботодавців і

майстрів високої кваліфікації. Особливу популярність серед учнів шкіл мають професіографічні екскурсії на підприємства і до навчальних закладів. Наприклад, спільно з Міжнародною молодіжною організацією "AISSES" для вихованців дитячих будинків "Любисток" (Вишгородський район), "Чебурашка" (Рокитнянський район), "Гніздечко" (Іванківський район) були організовані цікаві пізнавальні екскурсії на столичні підприємства: авіазавод, міську станцію швидкої допомоги, залізничний вокзал, швейну фабрику, хлібзавод, до пожежної частини і телекентру. Діти із задоволенням спілкуються з професіоналами, бачать роботу професіоналів зсередини і задають досить неординарні запитання.

Цікавим є приклад вихованців Барішівського дитячого будинку "Родина", для яких було організовано екскурсію до Бориспільського професійного ліцею. Діти оцінили якість навчальної бази, поспілкувалися з майстрами виробничого навчання і студентами, пройшли тестування і дізналися багато нового про світ професій сфери будівництва. В результаті із 30 старшокласників 10 прийняли рішення вступати до ліцею для оволодіння робітничими професіями.

Особливою популярністю серед молоді також мають змагально-мотиваційні заходи. У Київській області це – вікторини, брейн-ринги, тематичні класні години з елементами КВК, професіографічні дослідження актуальних на ринку праці професій та конкурси дитячого малюнку на тему майбутньої професії. У всіх змагально-мотиваційних заходах нами використовується прийом "рівний – рівному", адже діти уважніше прислуховуються до оцінок і думок своїх однолітків, аніж до порад дорослих.

Вже три роки як в області проводяться змагання учнівських команд у рамках профорієнтаційного заходу "Обери майбутнє". Методика його проведення багато в чому нагадує КВК. Готовуючись до виступу, кожна команда самостійно розмірковує над необхідністю свідомого, відповідального, орієнтованого на потреби ринку праці вибору професії, організовує дослідження специфіки різноманітних професій. До цього захоплюючого процесу залучаються не тільки гравці команд, а й вболівальники, глядачі, педагоги, ЗМІ та громадськість. Якщо у 2010 р. участь у конкурсі взяли всього 9 команд, у 2011 р. – вже 145, а у 2012 р. – удвічі більше, аж 218 команд.

Потрібно відзначити, що методики проведення профорієнтаційних заходів з молоддю постійно удосконалюються. Яскраві приклади тому – окрема сторінка "Вибір професії" на порталі обласної служби зайнятості, профорієнтаційні термінали і щоденники, а також мобільні центри професійної орієнтації.

Профконсультаційними терміналами в області забезпечено 641 загальноосвітній навчальний заклад, а з їх використанням протягом навчального року проводяться понад 700 заходів, в тому числі і заходи змагально-мотиваційного характеру. За допомогою цих терміналів учні шкіл мають змогу отримати максимум корисної інформації про світ професій безпосередньо за місцем навчання і обрати свою єдину, пізнати себе як особистість, скористатися порадами і навчитися знаходити баланс між бажаним і реальним заради свого майбутнього. Такою є думка про термінал фахівців, спеціалістів з професійної орієнтації.

Цікаво, чи збігається вона з думкою тих, для кого він створений? Найкращий шлях перевірити – провести соціологічне опитування.

І таке опитування було проведено після забезпечення пристроями третини шкіл області. У ньому взяли участь 1 106 осіб із числа учнів 8–11 класів, 118 вчителів-предметників та 247 батьків. Результати анкетування повністю підтверджують, що профорієнтаційні термінали потрібні. Так, до початку роботи терміналів більше половини опитаних (53% учнів, 63% педагогів та 78% батьків) відповіли на питання, що мають достатньо посередній рівень поінформованості у світі професій. Майже 48% опитаних (453 учня, 35 батьків та 44 педагоги) оцінили власний рівень знань як достатньо високий. Після користування терміналами ситуація виглядає значно краще. Так, на високий рівень обізнаності у світі професій і їх вимог до особистості вказали 82,3% опитаних учнів, 86% вчителів та 92% батьків.

Просто з цікавості користувалися терміналами всього 5% опитаних учнів (54 особи), решта дітей, педагоги і батьки – мали конкретну пізнавальну мету: дізнатися про професійні наහили, переваги і недоліки професій, отримати допомогу в самовизначенні і виборі навчального закладу, користування методичними матеріалами з питань організації профорієнтаційної роботи у школі.

Найбільшу популярність серед усіх категорій опитаних має блок інформації з описами актуальних на ринку праці професій, на другому місці – блоки "Де працювати?" і "Де отримати професію?", на третьому – інформаційний блок "Служба зайнятості для тебе". Пізнавальним і корисним інформаційне наповнення терміналів визнали – 88% опитаних учнів, 94% батьків і 80% вчителів. І нарешті, профорієнтаційний термінал суттєво допоміг зорієнтуватися у світі професій 88% респондентів з числа учнів, 94% батьків та 85% опитаних педагогів.

Профорієнтаційні щоденники – ще один цікавий проект для учнівської молоді, який з успіхом використовується профконсультантами обласної служби зайнятості під час проведення профорієнтаційних уроків у школах. Самостійно виконуючи розважальні, інформаційні, пізнавальні та інтерактивні творчі завдання, які є в щоденнику, діти отримують початкові знання про світ професій, праці і кар'єри. Одночасно вони розвивають уміння збору, узагальнення та аналізу інформації про зміст конкретних професій, що так важливо для зваженого вибору професійного шляху. Так, у 2009 р. з профорієнтаційними щоденниками працювали 3 789 учнів сільських шкіл, у 2010 р. – 13 255 учнів, а в 2011 р. профорієнтаційними щоденниками були забезпечені 82 тис. учнів 7–10 класів усіх загальноосвітніх навчальних закладів області.

Відповідно до даних соціологічного опитування, проведеного серед користувачів щоденників 2011/2012 навчального року (учнів, їхніх батьків та вчителів), зрозуміло, що їх використання в профорієнтаційній роботі дає конкретні результати. В опитуванні взяли участь 839 учнів, 645 батьків та 569 вчителів. При цьому 46,8% батьків вважають, що вся інформація в щоденнику зацікавила їхніх дітей, деякі рубрики щоденника були цікавими дітям на думку 48,1% батьків та 30,9% вчителів. Розміщену в щоденнику інформацію вважають корисною та пізнавальною 64,9% вчителів. Думку дорослих оптантів підтверджують

відповіді дітей: 49% учнів щоденник дуже сподобався, 34,1% учнів – сподобалося не все.

Ознайомилися з розділами профорієнтаційного щоденника 76% вчителів та 96,3% батьків, при чому 65% батьків переглядали щоденник разом із дітьми, а 31,3% – ознайомлювалися самостійно. Доцільність використання інформації стосовно вибору професії та світу праці в шкільному щоденнику вбачають 90,5% вчителів та 88,7% батьків. На “відмінно” оцінили щоденник 42,2% батьків, оцінку “добре” поставили 46,5% батьків, “задовільно” – 9,8%.

Ще одна передова технологія – мобільні центри зайнятості та мобільні центри професійної орієнтації населення. Вони активно використовуються в роботі з різними цільовими категоріями: молоддю, попередженими про майбутнє вивільнення працівниками, студентами, мешканцями віддалених населених пунктів, де зареєстровано високий рівень безробіття серед працездатного населення, і роботодавцями. Мобільні засоби пристосовані для надання населенню інформаційно-консультаційних, профінформаційних і, навіть, профдіагностичних послуг за місцем проживання, роботи, навчання і відпочинку.

Починаючи з 2009 р. в Київській області функціонують 11 мобільних центрів зайнятості і 10 мобільних центрів професійної орієнтації. Щорічно з їх використанням проводяться понад 100 виїзних заходів, в тому числі і в молодіжних літніх оздоровчих таборах.

До профорієнтаційних заходів також залучається студентська молодь як безпосередні користувачі послуг і як волонтери. Останнім часом все частіше до обласної служби зайнятості звертаються студенти другого курсу, що почали сумніватися у правильності обраного професійно-

го шляху. Студентам останніх курсів часто бракує навичок самопрезентації на ринку праці – вмінь складати резюме, спілкуватися з роботодавцями і самостійно шукати роботу. Загалом щорічно з такими проблемами звертаються майже дві тисячі осіб.

У співпраці зі студентською проектною групою ВНЗ “Університет економіки та права “Крок” розроблено методику профорієнтаційної гри у формі квесту або пошуково-пізнавальних змагань учнівських команд. Гра допомагає учням в усвідомленні змісту престижних серед молоді, але малозатребуваних на ринку праці професій. Учасники заходу в ігровій формі отримують кваліфіковані консультації, спілкуються зі студентами і пізнають професію зсередини. Змагання команд були проведені у семи містах області, а підсумкові ігри – на базі ВНЗ “Університет економіки та права “Крок”.

Як бачимо, в профорієнтаційній роботі Київської обласної служби є певні здобутки, але є й перспективи. Найголовніша з них – підвищення якості надання послуг з професійної орієнтації, в першу чергу незайнятим особам. Причина такого висновку очевидна: від профорієнтаційної роботи залежить якість відбору претендентів на роботу, зокрема, з попереднім професійним навчанням. Для цього необхідно забезпечити систематичне навчання профільних фахівців базових центрів зайнятості, і в першу чергу основам психології і психологічного консультування.

Загалом, випадкові люди у сфері професійної орієнтації на довго не затримуються. Фахівець з профорієнтації – не тільки посада, а й покликання. Саме таке переконання допомагає творчо підходити до вирішення завдань, тримати руку на пульсі й бачити перспективи.

В.І. Підлісний,
директор Сумського обласного центру зайнятості, м. Суми

В.С. Шевчун,
начальник відділу організаційної та інформаційної роботи
Сумського обласного центру зайнятості, м. Суми

Ділове соціальне партнерство – пріоритетний напрям у діяльності служби зайнятості

На Сумщині акція «А що ти зробив для Євро-2012 у своєму селі, селищі та місті», ініційована обласною службою зайнятості, завершилася фотовиставкою. Захід зібрав на центральній вулиці обласного центру учасників з усього регіону.

Представити свої прибрані та впорядковані території до обласного центру з'їхалися гості з усіх куточків Сумщини. У кожного – свій стенд із фотографіями. Кожна з них – яскраве свідчення, як змінилися території після акції. А заразом виконали ще одне, не менш важливе завдання – спільною працею об'єднали місцеві громади, ще й безробітніх тимчасово працевлаштували.

Починаючи з квітня, за ініціативи обласної служби зайнятості, за підтримки обласної державної адміністрації та обласної ради в кожному населеному пункті взялися за

наведення порядку і чистоти. Таким чином область поступово стала ошатнішою, комфортнішою – такою, де благоустрій стає щоденною нормою і правилом.

Відкриваючи фотовиставку, заступник голови облдержадміністрації Тамара Іщенко наголосила на винятково важливому значенні ініціативи, яка виявилася єдиною подібною в Україні. Суттевого імпульсу і позитивної динаміки починанню додала особиста підтримка і сприяння голови обласної державної адміністрації Юрія Чмиря. Завдяки цьому вдалося виконати величезний обсяг роботи з благоустрою і впорядкування територій у кожному з 18 районів та 7 міст обласного підпорядкування, безпосередньо Сумах. Оновлення стосувалося історичних і культурних пам'яток, обелісків, воїнських поховань, кладовищ, окремих могил, пам'ятних знаків, об'єктів соці-